

بررسی و تحلیل عوامل و آثار پدیده طلاق (مورد مطالعه: شهرستان دشتستان)

سیده لاله شاروبندی^۱، ارسلان کوشا^۲، محمدرضا گودرزی بروجردی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۰/۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۲/۸

چکیده

زمینه و هدف: طلاق یکی از پدیده‌های روانی-اجتماعی جوامع بشری به شمار می‌رود. از میان عوامل محیط، شرایط آب و هوایی مرتبط با تغییر فصول و ... می‌تواند بر روی این پدیده مؤثر واقع شود. هدف مطالعه حاضر به منظور ریشه‌یابی و شناسایی عوامل مؤثر بر طلاق در شهرستان دشتستان و ارائه راهکارهای علمی برای دست‌اندرکاران جهت تعدیل و کاهش نرخ طلاق و پیشگیری از آن شده است.

روش: در این تحقیق ۳۶۰ موردی که از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ طلاق گرفته‌اند به صورت پیمایشی مورد مطالعه قرار گرفتند. پرسشنامه مربوطه تکمیل گردید و سرانجام توسط نرم افزار SPSS و EXCEL مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. **یافته‌ها:** از ۲۹۶ طلاق، ۱۰۳ مورد مذکر و ۱۹۳ مورد مؤنث بودند. شایع‌ترین سن اقدام به طلاق بین ۲۵ تا ۳۴ سال بود، و شایع‌ترین علت طلاق اعتیاد، عدم تفاهم طرفین، ازدواج مجدد، بدبینی زوجین و در مراتب بعدی مشکلات اقتصادی و اختلافات خانوادگی قرار داشتند. و شایع‌ترین روش طلاق رجعی بوده است.

نتیجه‌گیری: پس از جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها ملاحظه شد که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر طلاق در شهرستان دشتستان مسائل اعتیاد، عدم تفاهم، ازدواج مجدد، مسایل عاطفی، مشکلات اقتصادی و فقر، اختلافات خانوادگی، خشونت و آزار جنسی، شرایط آب و هوایی و ضعف نهادهای درگیر می‌باشد.

واژه‌های کلیدی:

طلاق، معضل اجتماعی، شهرستان دشتستان.

مقدمه

طلاق^۴ یکی از غم‌انگیزترین پدیده‌های روانی-اجتماعی جوامع بشری به شمار می‌رود. اگر چه عوامل مختلفی در اقدام به طلاق دخیل هستند، ولی واقعیت این است که طلاق در اغلب موارد قابل پیشگیری است. آشنا کردن کارکنان مدارس و خانواده‌ها با عوامل طلاق، تصورات نادرست، واقعیت‌ها درباره طلاق و چگونگی کمک به افرادی که اقدام کرده‌اند در پیشگیری از طلاق مؤثر است. طلاق عمل آگاهانه‌ی نابودسازی زندگی مشترک خویشان است. اینکه چرا انسان بویژه افرادی که تصمیم می‌گیرند اقدام به طلاق کنند چه عواملی او را به این نتیجه رسانده است و چگونه می‌توان از طلاق جلوگیری کرد نیاز بررسی همه جانبه و دقیق

Email: sh.laleh@yahoo.com

۱- کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر (نویسنده مسئول)

۲- استادیار حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات بوشهر

۳- استادیار حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات بوشهر

است. پژوهشگران بر این باورند که طلاق از رفتارهای پرخطر جامعه کنونی است که در زمره آسیب‌های اجتماعی رایج قرار می‌گیرد و از موضوعات قابل بحث در علوم مختلف از جمله روانشناسی، پزشکی، جامعه‌شناسی و حقوق است. که اینگونه تعریف شده (طلاق در لغت به معنی گشودن گره و رها کردن است و در زندگی زناشویی طلاق یعنی از هم پاشیده شدن زندگی یا از بین رفتن تعادل در زندگی و پدیدار شدن رنج و عذاب برای فرزندان).

در لغت‌نامه‌ی دهخدا طلاق به معنای " طلاق رها شدن زن از قید نکاح، رها شدن زن از عقد نکاح و رها کردن است " (دهخدا، ۱۳۴۷: ۹۴۸). طلاق (Divorce) در لغت جدا شدن زن از مرد، رها شدن از قید نکاح و رهایی از زناشویی است و در اصطلاح نظام‌های حقوقی غربی، دلالت بر انحلال یک رابطه زناشویی رسمی و قانونی در زمانی که هر دو طرف هنوز در قید حیات‌اند و پس از وقوع آن می‌توانند بار دیگر ازدواج کنند، دارد (بستان، حسین، ۱۳۸۳: ۲۲۹).

متارکه (desertion) نیز به معنی انحلال اجتماعی ازدواج، زمانی رخ می‌دهد که یکی از دو همسر، دیگری را به مدتی طولانی ترک کند و یا از وی دوری گزیند (تی، کری، آر، و جیب، ۱۹۹۷: ۲۶۷).

نرخ طلاق در کشورمان ۱,۹ در هزار نفر بوده است. می‌توان به مقایسه این شاخص با دیگر کشورها پرداخت و گفت: نرخ طلاق در کشورهای مورد بررسی برای روسیه ۴,۵، فنلاند ۲,۶، کره جنوبی ۲,۵، نروژ ۲,۴، آلمان و استرالیا ۲,۳، فرانسه ۲,۱ و ژاپن ۲ در هزار نفر گزارش شده و ملاحظه می‌شود که شاخص نرخ طلاق در ایران از این کشورها و همچنین برخی کشورهای دیگر مانند قزاقستان، اردن و کویت کمتر است (محزون، علی اکبر، ۱۳۹۰).

در این تحقیق سعی شده با رویکردی جامعه‌شناختی و روانشناختی عوامل اجتماعی و روانی مؤثر در اقدام به طلاق و همچنین تاثیر ناهنجاری‌های اجتماعی در شهرستان دشتستان مورد بررسی و شناسایی قرار گیرد. همچنین این پژوهش نشان می‌دهد که عوامل اقتصادی، فقر، تمایلات شدید عاطفیف عوامل فرهنگی اجتماعی، اختلافات خانوادگی، سوء استفاده‌های جنسی، فشارهای روحی روانی، اعتیاد، شرایط آب و هوایی، و همچنین استفاده از مواد توهم‌زا در شهرستان دشتستان به چه اندازه در طلاق سهیم می‌باشد.

چارچوب نظری تحقیق

انواع اجتماعی طلاق (نظریهٔ نوسازی غرب‌گرایی)

مطابق این نظریه، کشورهای پیرامونی در فرآیند نوسازی دچار تغییرات فرهنگی م شوند که متأثر از گذار از نظم سنتی است. در فرآیند نوسازی، انشقاق، گسستگی و تضعیف در بین عوامل همبستهٔ اجتماع سنتی به وجود می‌آید. در این شرایط، افراد به صورت اتم‌هایی مجزا به نظر می‌رسند که به دنبال حداکثر سود و منفعت فردی و شخصی خود هستند؛ یعنی منافع شخصی بر مصالح جمعی اولویت می‌یابد و تغییر در ایده‌ها و ارزش‌های افراد در جهت استیلای سکولاریسم، مادی‌گرایی و فردگرایی صورت می‌گیرد. این شرایط، می‌تواند مخل نظم اجتماعی و تضعیف‌کنندهٔ وجود ضروری حداقلی از جهت‌گیری‌های جمع‌گرایانه برای هر جامعه باشد. همزمان با این تحولات نوعی گذار و نابسامانی در نهاد خانواده صورت می‌گیرد. در نتیجه، فضای فرهنگی از خانواده محوری به سوی فردمحوری و ازدواج، از حالت نهادمحور به رابطه‌ی محور تغییر می‌نماید و خانواده در تغییرات ساختاری و فرهنگی و در گذر جامعه از نظم سنتی به نظم مدرن، دچار تغییرات چشم‌گیری می‌شود، در این مسیر ناهماهنگی و عدم سازگاری فرد و نظام‌های اجتماعی با شرایط در حال تغییر، زمینه‌ساز مسائل اجتماعی متعددی در حیطهٔ نهاد خانواده می‌شود. به اعتقاد لوزیک، زمانی یک پدیده تبدیل به مسئلهٔ اجتماعی می‌شود که متضمن شرایط مشکل‌زایی بوده و در خود حاوی رنج و محنتی برای بخش قابل توجهی از مردم باشد (لوزیک، دانیلین، ۲۳: ۱۳۸۴-۲۵).

نظریه‌ی تضاد ارزش‌ها

در جوامعی که در حال انتقال از وضع اجتماعی و اقتصادی خاص به وضع و شرایط دیگری هستند، مشکلاتی پدید می‌آید که نتیجهٔ تصادم نوگرایی و پایبندی به سنت‌های دیرین و تشدید تخصص بین نسل‌هاست. در این مرحله‌ی برزخی و حساس، عناصر اخلاقی و ارزش‌های اجتماعی بیش از هر چیز دیگر، تغییر وضع و موضع می‌دهند. بسیاری از موضوعات بی‌ارزش دیروز، در محدوده‌ی عناصر نوین و مقبول امروزی پای می‌نهند و بسیاری از عناصر مطلوب اجتماعی، از قلمرو ارزش‌های اجتماعی خارج می‌شوند. هر چقدر این تحول سریع باشد، تضاد و جابجایی ارزش‌ها چشم‌گیرتر خواهد بود. در چنین شرایطی، نیروهای حاکم بر جامعه جای خود را به نیروهای تازه می‌سپارند و نظام ارزش‌های جامعه دستخوش آشوب می‌گردد. بازتاب این وضعیت را می‌توان در نظام ارزش‌های خانواده مشاهده نمود، ولی از آنجا که سرعت حرکت هر فرهنگ با حرکت اقتصادی و نوآوری‌های تکنولوژی یکسان نیست، نسل‌هایی که در معرض چنین تحولات سریع اجتماعی قرار می‌گیرند، نمی‌توانند معیارهای همه‌پسندی برای وظیفه، فداکاری و ارزش‌های همانند آن داشته باشند. در این احوال، کشمکش درون خانواده ایجاد می‌شود و نابسامانی خانواده و طلاق افزایش می‌یابد (مساواتی، مجید، ۱۳۸۵: ۲۸۱).

تئوری آنومی

از دیدگاه جامعه‌شناسان، آنومی^۵ به مفهوم فقدان اجماع در مورد اهداف اجتماعی، انتظارات جمعی و الگوی رفتار برای اعضای جامعه است. این حالت منجر به محو و غیبت تدریجی آتوریت و ضابطهٔ اخلاقی می‌شود و جامعه کنترل اجتماعی خود را از دست می‌دهد. هنگامی که جامعه در حال گذار و دگرگونی است، بسیاری از انسان‌ها دچار سرگردانی می‌شوند و قواعد و ارزش‌های جامعه، برای آنها بی‌اهمیت و کم‌ارزش می‌شود. از سوی دیگر، ارزش‌های جدید و منطبق با شرایط نیز، هنوز در جامعه جا نیفتاده است. در واقع، جامعه دو ساخت دارد. در این جامعه برخی از ساخت کهن و برخی از ساخت نوین تبعیت می‌کنند (ساروخانی، باقر، ۱۳۷۶: ۱۲۸).

از هم‌پاشیدگی هنجارها و آنومی، وضعیتی را ایجاد می‌کند که آرزوهای بی‌حد و حصر ایجاد می‌شود و از آنجا که طبعاً این آرزوهای بی‌حد نمی‌توانند ارضا شوند، در نتیجه وضعیت نارضایتی اجتماعی پدید می‌آید که در جریان اقدامات منفی اجتماعی نظیر طلاق، خودکشی و غیره ظاهر می‌شود، که از نظر آماری قابل سنجش است (رفیع پور، فرامرز، ۱۳۷۸: ۸).

نظریه بحران وجدان جمعی

وجدان جمعی یکی از مهمترین ضمانت‌های تحقق اهداف و ارزش‌های جامعه است. شخص یا اشخاص می‌توانند هنجارهای جامعه را تحقیر کنند، اما در برابر وجدان جمعی جز اطاعت راهی ندارند. به اعتقاد دورکیم، هر چقدر وجدان جمعی قوی باشد، خشم عمومی در مقابل هنجارشکنی حادثتر است. با ضعیف شدن وجدان جمعی، ارزش‌های منفی منتسب به طلاق کاهش می‌یابد و جامعه‌ا فراد مطلقه را به عنوان مطرودین اجتماعی تلقی نمی‌کند و بدین ترتیب بر میزان طلاق افزوده می‌شود. به عبارت دیگر، جامعه‌ای که طلاق را پدیده‌ای عادی و طبیعی می‌داند، رواج آن را نیز موجب خواهد شد، برعکس آنجا که طلاق منفور، زشت و ضد ارزش محسوب می‌شود، خواه ناخواه از کمیت آن کاسته می‌شود. طلاق و تعدد آن در جامعه‌ی کنونی نوعی تساهل را نسبت به آن ایجاد می‌کند که از قبح آن می‌کاهد و به تبع آن، انسان‌ها در برخورد با اولین مشکل، به طلاق می‌اندیشند (ساروخانی، باقر، ۱۳۷۶: ۸۹). از سوی دیگر در قرن حاضر این گرایش وجود دارد که طلاق را بیش از آنکه پدیده‌ای اجتماعی بدانند، آن را امری حقوقی تلقی کنند، این نگرش می‌تواند موجب افزایش آمار طلاق شود.

نظریه کانگر (مشکلات اقتصادی)

به نظر کانگر^۶، دوران‌های سخت اقتصادی در جامعه نتایج زیانباری بر خانواده‌ها دارد؛ از جمله آنها، احتمال وقوع گسیختگی خانواده و بی‌سامانی آن است. محرومیت اقتصادی تعاملات مثبت زوجین را کاهش می‌دهد و آنها را به سوی طلاق سوق می‌دهد. مشکلات اقتصادی در بین زوجینی که منافع خانوادگی آنها برای بقای زندگی در سطح استاندارد مناسب نمی‌باشد، زندگی زناشویی آنها را بی‌ثبات می‌کند و مردان در این خانواده‌ها بیشتر تعامل منفی دارند (کانگر، الدر، ۱۹۰۰: ۶۴۶). کاهش درآمدها و تورم در ایران، موجب افزایش تنش‌ها و ستیز در داخل خانواده شده است و علیرغم آنکه هنوز نگرش منفی نسبت به طلاق در جامعه وجود دارد، اما میزان آن رو به افزایش است. طلاق، نتیجه‌ی جامعه‌ای است که هیچ رابطه‌ی نرمالی بین درآمد و هزینه برقرار نکرده است. از سویی، مانور تجمل در جامعه سر داده می‌شود و از سوی دیگر، برنامه‌ی تعدیل اقتصادی ارائه می‌شود که موجب شکاف بین مطالبات و امکانات گردیده و معضلات اقتصادی منجر به افزایش طلاق شده است. به نظر می‌رسد برنامه‌ی تعدیل ساختاری از طریق تورم فزاینده و گسترش و تعمیق فقر، علاوه بر اینکه در کوتاه مدت، اثر از هم گسیختگی و طلاق را بر جای می‌گذارد، در بلند مدت آثاری بر نهاد خانواده می‌گذارد که بسیار عمیق‌تر است و بیشتر مترتب بر فرزندان می‌باشد (بابایی، فاطمه، ۱۳۸۰: ۱۶۳).

نظریه تغییر ایده‌ای و ارزشی^۷

رویکرد تغییر ایده‌ای بر ماهیت نو و ابداعی بودن ایده‌ها و نگرش‌ها و تغییرات فرهنگی و ارزشی جامعه تأکید دارد. بنابراین، در بیان این نظریه اغلب از واژه‌های «ایده‌سازانه» و «اشاعه نوآوری» استفاده می‌شود. در چارچوب این نظریه و برای تبیین تحولات خانواده و مؤلفه‌های آن، کالدول^۸ هسته‌ای شدن عاطفی و خانواده‌ی هسته‌ای و گسترش آنها از طریق آموزش عمومی و رسانه‌های جمعی و گسترش ایده‌ها و ارزش‌های غربی در سایر جوامع، رونالد لستهاق (۱۹۸۳) بر تغییر نظام معنایی و افزایش فردگرایی سکولار، تغییرات بنیادی در مفهوم ازدواج، گسترش زندگی خارج از زناشویی، آزادی جنسی، طلاق، فرزندآوری خارج از زناشویی و ... در کشورهای اروپای غربی و سرایت آن به خارج از اروپای غربی، باربارا منچ و همکارانش (۲۰۰۵) بر تغییرات سریع در نظام‌های ارزشی جوامع آسیایی، کاسترلین (۲۰۰۱) بر نوآوری رفتاری، تغییر ایده‌ها و دینامیک اجتماعی اشاره نموده و تورنتون^۹ و همکارانش بر آرمان‌گرایی توسعه تأکید نموده‌اند.

مبانی نظری تحقیق

پژوهشگران و نظریه‌پردازان طی قرن‌های گذشته، نظریه‌های متفاوت و کارگشایی پیرامون طلاق ارائه داده‌اند که هر کدام تبیین‌کننده‌ی یکی از جنبه‌های طلاق می‌باشد. در این مبحث ضمن تشریح نظریه‌های مربوط به طلاق از نظر اندیشمندان حوزه‌های روانشناسی و جامعه‌شناسی به بررسی این دیدگاه‌ها می‌پردازیم تا ابعاد گوناگون این پدیده بهتر و دقیق‌تر شناخته شود.

نظریه‌های روانشناختی

روان و شناخت آن، از جمله مسائل جذاب زندگی آدمی است. قرن‌هاست که بشر در جستجوی نهان و کشمکش‌های درونی خویش هست، اما هرگز گذر زمان نتوانسته پیچیدگی‌های این عنصر را به صورت دقیق و رضایت‌بخشی آشکار کند. رویکرد

1. Conger
2. Ideational Change
3. Caldwell
4. Thornton

روانشناختی بر تفاوت‌های فردی افراد که بر اساس عوامل روانشناختی نظیر هوش و نوع شخصیت تعیین می‌شود، به عنوان عوامل مؤثر بر انحراف‌های اجتماعی تمرکز نموده است. روانشناسان نیز برای رفتارهای انحراف آمیز، نظریاتی را ارائه داده‌اند که ذکر آن خالی از فایده نیست. آنان افراد و شخصیت‌شان را متشکل از سه ساختار یا عنصر روانی می‌دانند: «نهاد، خود، فراخود» که هر یک از این‌ها نقش خاصی در رفتار افراد دارد.

بن = نهاد، اولین جزء ساختار شخصیت انسان است و دارای یک سری ویژگی‌هایی می‌باشد که عبارتند از این که منبع انرژی و نیرو است، بصورت کامل در سطح ناهشیار قرار دارد، جایگاه همه غرایز است و تابع اصل لذت. هدف آن ارضای غرایز و تأمین نیازهای غریزی است، از این‌رو غیرمنطقی و تابع غیر اصول اخلاقی است.

من = خود، دومین جزء شخصیت انسان می‌باشد که هم در سطح هشیار و هم در سطح نیمه هشیار و ناهشیار، مدیریت داخلی انسان را به عهده دارد، ویژگی‌های آن عبارتند از: این که از بن و نهاد سرچشمه می‌گیرد، انرژی خود را از نهاد می‌گیرد، در سه سطح هشیار، ناهشیار و نیمه هشیار قرار دارد، مدیر داخلی پایگاه‌های شخصیت است، تابع اصل واقعیت است، منطقی و اخلاقی است.

فرامن = فراخود، سومین جزء شخصیت انسان می‌باشد که از خود انشعاب می‌شود و به ناظر یا امور سانسور کنترل روان تبدیل می‌شود. فراخود مجموعه‌ای از معیارها و قواعد اخلاقی برای رفتار را در بر می‌گیرد و از دو بخش تشکیل شده است: «وجدان و خودآرمانی» وجدان مجموعه‌ای از ممنوعیت‌های اجتماعی است که ما نباید انجام دهیم، و «خودآرمانی» فهرستی از کارهایی است که ما باید برای سرفرازی و کمال خود انجام دهیم. ویژگی‌های آن این است که: انرژی خود را از «نهاد» می‌گیرد، از امر و نهی والدین یا مراقبت‌کننده تشکیل می‌شود، هم در سطح ناهشیار و نیمه هشیار قرار دارد، کمال طلب است و تابع اصول اخلاقی می‌باشد (دکتر سخاوت، جعفر، ۱۳۶۳: ۱۹).

نظریه‌های روان تحلیل‌گری

دیدگاه روان‌کاوانه بر اهمیت نقش انگیزه‌های غیر معقولانه و ناخودآگاه فرد در ارتکاب رفتارهای غیر اجتماعی تأکید می‌ورزد. در این دیدگاه به جای تأکید بر عوامل زیستی و بدنی، عوامل روانی مورد تأکید قرار می‌گیرد. این رویکرد توسط زیگموند فروید (۱۸۵۶-۱۹۳۶) پایه‌گذاری شد و مکتبی در برابر دیدگاه زیست‌شناختی است. فروید پیش‌فرض جبر روانی را مطرح و اظهار داشت؛ رفتارهای آشکار (ترس و خشم) و پنهان (افکار و سواسی) ریشه در گذشته فرد دارند، به تعبیر دیگر هر رفتار علتی دارد که ریشه‌ی آن در انگیزه‌های ناخودآگاه روانی است و از گذشته فرد سرچشمه می‌گیرد (ریتل اتکینوس، ریچارد اس اتلینسون (۱۳۶۸): ۷۰).

فروید انسان را به سه بخش "نهاد"، "خویشتن" و "فراخویشتن" تقسیم می‌کند. "نهاد" بخش ناخودآگاه، غریزی، وادارنده و اجتماعی نشده‌ی انسان را نشان می‌دهد و عبارت است از مجموعه‌ی آورده‌های یک فرد ضمن تولد او. "فراخویشتن" عبارت از آن بخش از شخصیت است که هشیار است، دستورهای اخلاقی و اجتماعی و الزامات قانونی در این بخش قرار دارند. "خویشتن" بخش سطحی و هشیار شخصیت انسانی است و در اثر فعل محیط طبیعی به رشد رسیده و متعادل کننده‌ی نیروهای ناشی از "نهاد" و "فراخویشتن" است. به عقیده‌ی فروید شخص طبیعی کسی است که "خویشتن او بتواند نقش تعادل دهنده‌ی بین "نهاد" و "فراخویشتن" را به طریق صحیح ایفاء کند (نوربها، رضا، ۱۳۷۷: ۱۲۶). کسانی که به مکتب روانشناختی فروید وابسته‌اند

1. ID
2. Super- ego
3. Ego

معتقدند، رفتار انحرافی زمانی پیش می‌آید که "نهاد" نظارت ناپذیر و بسیار فعال، در ترکیب با "فراخویشتن" ضعیف ظاهر شود و در این میان "خویشتن" بی‌تفاوت بماند.

همچنین «فروید» معتقد است که «نهاد و فراخود» همیشه در تعارض با یکدیگر قرار دارند و «من» را تحت فشار قرار می‌دهند، بنابراین «من» باید فعال و قدرتمند باشد تا بتواند مدیریت کند و بین «نهاد و فراخود» هماهنگی ایجاد نماید و در اثر فشار دچار انواع اضطراب نشود، تا از این طریق افراد بتوانند رفتار درست را در جامعه انجام دهند و اگر من در مقابل نهاد کم فعال ظاهر شود، در این صورت کژرفتاری‌هایی در افراد جامعه آغاز میگردد.

دیدگاه‌های یادگیری

دیدگاه یادگیری، رفتارهای انحرافی را مجموعه‌ای از رفتارها می‌داند که همچون سایر رفتارها آموخته می‌شوند. این دیدگاه در مورد بزهکاری بر نقش خانواده و همقطاران را به عنوان منشاء کجروی‌ها تأکید می‌ورزد. روی آورد یادگیری این نکته را القاء می‌کند که یادگیری مشاهده‌ای در وهله‌ی نخست در سه ضابطه جای می‌گیرد (خانواده، خرده فرهنگ‌های غالب و نهادهای فرهنگی (رابرتسون، یان، ۱۳۷۷: ۴۹). فرآیند طلاق براساس دیدگاه یادگیری چنین تبیین می‌شود که کودکان و نوجوانان که در سنین و شرایط حساسی هستند، چنانچه رفتار طلاق را در خانواده و نزدیکان خود مشاهده نمایند آن را می‌آموزند و به عنوان یک حادثه ناگوار برای همیشه در ذهنشان می‌ماند و همواره آن را به خاطر دارند. در بحران‌های زندگی که ممکن است برای هر شخصی پیش آید، این افراد بلافاصله ذهنشان معطوف به آموخته‌های گذشته می‌شود و چون رفتار جدایی و نزاع را به عنوان یک راه حل فرار و رهایی از بحران آموخته‌اند، لذا بر مبنای آن ممکن است اقدام به رفتارهای نابهنجار نمایند. از مهمترین نظریه‌های مربوط به دیدگاه یادگیری؛ نظریه‌ی همنشینی افتراقی، نظریه‌ی یادگیری اجتماعی و نظریه‌ی تقلید است.

نظریه مبادله

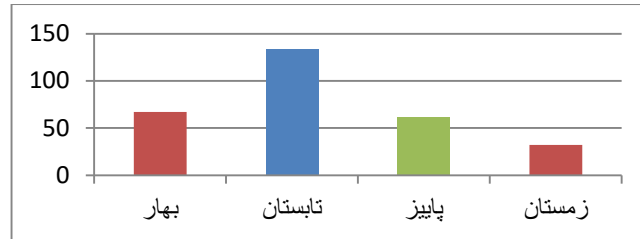
یکی از نظریه‌پردازان این نظریه هومنز است که بیشتر به مبادله بین دو نفر توجه دارد و بر این باور است که اساس مبادله اجتماعی بر منفعت شخصی و ترکیبی از نیازهای اقتصادی و روانی استوار است و سعی کرده است که قضایای خود را بر مبنای روانی استوار سازد. او قضایای متفاوتی را بیان می‌کند که اساس نظریه مبادله او را شامل می‌شود که این قضایا عبارتند از: یک قضیه موفقیت، دو قضیه ارزش، سه قضیه محرک، چهار قضیه محرومیت- سیری، پنج قضیه عقلانیت، شش قضیه پرخاشگری تایید (ریترز، جورج، ۱۳۸۸: ۴۲۷).

روی هم رفته می‌توان از نظریه مبادله در تبیین بیشینه‌سازی سود در تصمیم‌های مربوط به طلاق استفاده کرد افرادی که تصمیم به طلاق دارند، باید ارزیابی منافع ازدواج خودشان نسبت به سایر ازدواج‌ها و همچنین نسبت به زندگی مجردی پس از طلاق به پردازند.

روش‌شناسی تحقیق

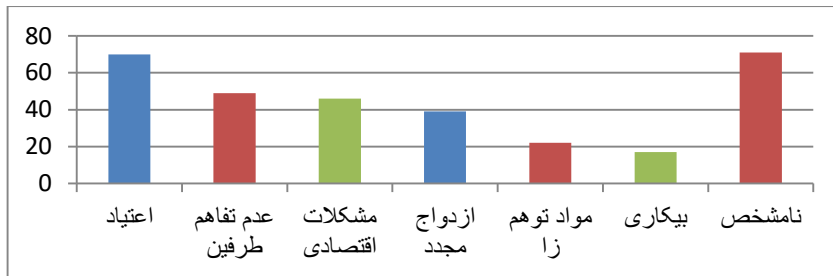
این تحقیق با استفاده از روش توصیفی- پیمایشی است و هدف آن تعیین فراوانی عوامل موثر در طلاق در شهرستان دشتستان و تعیین فراوانی انواع روش‌های طلاق می‌باشد. بدین منظور طلاق‌هایی که در دادگستری از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ انجام گرفته مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. افراد مورد مطالعه در این تحقیق را ۲۹۶ مورد است که طلاق گرفته‌اند تشکیل می‌دهد. پس از جمع بندی، استخراج اطلاعات و کدبندی آنها، تجزیه و تحلیل توسط نرم افزار SPSS و Excel انجام گردید.

یافته‌های تحقیق

نمودار ۱: توزیع فراوانی زمان حادثه در سالهای مختلف

بر اساس یافته‌های آماری از بین ۲۹۶ نفری که طلاق گرفته‌اند تعداد ۶۷ نفر؛ حدود (۲۳ درصد)؛ در فصل بهار، تعداد ۱۳۴ نفر؛ حدود (۴۴ درصد)؛ در فصل تابستان، تعداد ۶۲ نفر؛ حدود (۲۲ درصد)؛ در فصل پاییز و تعداد ۳۳ نفر؛ حدود (۱۱ درصد)؛ در فصل زمستان طلاق گرفته‌اند. بر این اساس می‌توان گفت اوج طلاق در فصل تابستان بوده و لذا تغییرات آب و هوایی تاثیر بسزایی در طلاق داشته است.

نمودار ۲: توزیع فراوانی علت طلاق در سالهای مختلف

بر اساس یافته‌های آماری از بین ۲۹۶ نفری که طلاق گرفته‌اند تعداد ۷۰ نفر؛ حدود (۲۳ درصد)؛ به دلیل اعتیاد، تعداد ۴۹ نفر؛ حدود (۱۵ درصد)؛ به دلیل عدم تفاهم طرفین، تعداد ۴۶ نفر؛ حدود (۱۳ درصد)؛ به دلیل فقر مشکلات اقتصادی، تعداد ۳۹ نفر؛ حدود (۱۲ درصد)؛ به دلیل ازدواج مجدد، تعداد ۲۴ نفر؛ حدود (۸ درصد)؛ به دلیل استفاده از مواد توهم‌زا، تعداد ۱۷ نفر؛ حدود (۶ درصد)؛ به دلیل بیکاری طولانی مدت و تعداد ۷۱ نفر؛ حدود (۲۳ درصد)؛ نامشخص بوده است. بر این اساس می‌توان گفت که اعتیاد، عدم تفاهم طرفین و خشونت و آزار جنسی و در وهله بعد فقر و مشکلات اقتصادی از جمله عوامل مهم در اقدام به طلاق بوده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادهای تحقیق:

جهت پاسخگویی به این فرضیه رگرسیون ساده محاسبه شد که نتایج نشان داد که نقش امنیتی استفاده از شبکه‌های فیلم و سریال ماهواره‌ای فارسی زبان بر اعتقادات دینی دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر $F = 55/9$ در سطح $(P < 0/0001)$ تاثیر معناداری دارد. با توجه به مقدار $R^2 = 0/132$ نیز می‌توان گفت که استفاده از شبکه‌های فیلم و سریال ماهواره‌ای فارسی زبان ۱۳/۲ درصد از واریانس اعتقادات دینی دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر را تبیین می‌کند. نتایج ضریب رگرسیون استاندارد شده (بتا) بیانگر تاثیر منفی نقش امنیتی استفاده از شبکه‌های فیلم و سریال ماهواره‌ای فارسی زبان بر اعتقادات دینی دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر در سطح $(P < 0/0001)$ می‌باشد. به این معنا که هر چقدر میزان استفاده از شبکه‌های فیلم و سریال ماهواره‌ای فارسی زبان بیشتر شود، پایبندی دانشجویان به اعتقادات دینی کمتر می‌شود و بر عکس.

مشابه با این یافته‌ها در تحقیقات خرم‌جاه (۱۳۸۷)، احسانی مقدم (۱۳۹۱)، توکلی (۱۳۹۱)، العبیدی (۲۰۱۴)، البصیری (۲۰۱۴) و عبدالسلام (۲۰۱۴) به دست آمده است. بررسی و تبیین فرضیه فوق نشان می‌دهد که نفوذ شبکه‌های ماهواره‌ای در شئون زندگی پدیده‌ای جهانی است و در جامعه ما با وجود فروکش کردن تب اولیه استفاده از آن، مقبولیتش به حدی رسیده که مضرات جدی و اساسی این فناوری مدرن را مخفی و نادیده نگه می‌دارد، مضراتی که در حوزه‌های متنوع دینی، اجتماعی، فرهنگی، رفتاری، روانشناسی، پزشکی، قانونی، جزایی و ... به آسیب‌زایی می‌پردازد. با کمی دقت و موشکافی می‌توان به دامنه تاثیر نامطلوب آن پی برد. اعتقادات دینی در اسلام یک مفهوم چند بعدی است که شامل طیف گسترده و وسیعی از اعتقادات و اعمال افراد می‌شود که با آرمان‌های آنها به هم پیوسته است. اعتقاد مذهبی یعنی اعتقادات نظری افراد در تمامی رفتار و اعمال روزانه انسان مؤمن منعکس شده و او را به انجام اوامر الهی ترغیب و از مناهی باز می‌دارد، بدین خاطر خانواده‌ها و مسئولین ذیربط در حوزه‌های دینی باید به مقوله شبکه‌های فیلم و سریال ماهواره‌ای فارسی زبان توجه دقیق‌تر و علمی‌تری داشته باشند تا موجب کاهش سطح اعتقادات دینی دانشجویان نگردد.

پیشنهاد‌های پژوهشی

پیشنهاد‌های مبتنی بر نتایج تحقیق:

استفاده از شبکه‌های فیلم و سریال ماهواره‌ای فارسی زبان بر تجمل‌گرایی دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر تاثیر معناداری دارد، بنابراین پیشنهاد می‌شود زمینه‌ای برای کاهش تجمل‌گرایی و ارتقای سطح قناعت پیشگی توسط حوزه‌های فرهنگی و دینی در دانشگاه ارائه شود.

استفاده از شبکه‌های فیلم و سریال ماهواره‌ای فارسی زبان بر مدگرایی و خودنمایی دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر تاثیر معناداری دارد، بنابراین پیشنهاد می‌شود با برگزاری نشست‌های فرهنگی، به مسئله کاهش سطح مدگرایی و خودنمایی خارج از عرف پرداخته شود.

استفاده از شبکه‌های فیلم و سریال ماهواره‌ای فارسی زبان بر مصرف‌گرایی دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر تاثیر معناداری دارد، بنابراین پیشنهاد می‌شود مدیران، اساتید، خانواده‌ها و مسئولین ذیربط جهت کاهش سطح مصرف‌گرایی دانشجویان معلومات و دانش افزایی آنها را در این حوزه بالا ببرند.

استفاده از شبکه‌های فیلم و سریال ماهواره‌ای فارسی زبان بر اعتقادات دینی دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر تاثیر معناداری دارد، بنابراین پیشنهاد می‌شود دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی منظم و مدون در سطح دانشگاه‌ها برای دانشجویان برگزار گردد.

پیشنهاد‌های کاربردی

پیشنهاد می‌شود به منظور ارتقاء سبک زندگی دانشجویان و کاهش تاثیر شبکه‌های فیلم و سریال ماهواره‌ای فارسی زبان دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی در این زمینه برای آنان بیشتر برگزار شود.

بسترسازی فرهنگی و کاربردی در زمینه نقش شبکه‌های فیلم و سریال ماهواره‌ای فارسی زبان و تاثیرات آن بر سبک زندگی دانشجویان بیشتر فراهم گردد.

وجود مدل آموزشی و کاربردی در سبک زندگی می‌تواند به کاهش سطح شبکه‌های فیلم و سریال ماهواره‌ای فارسی زبان کمک شایانی نماید.

راهکارهای کاربردی جهت ارتقاء سطح سبک زندگی دانشجویان بیشتر بررسی شود.

تقویت شبکه‌های تلویزیونی داخلی جهت نمایش فیلم‌های فارسی زبان با محتوا و جذاب و غیر تکراری.

منابع

الف) فارسی

- ۱- بابایی، فاطمه (۱۳۸۰) تعدیل ساختاری وفق و ناهنجاری های اجتماعی. انتشارات کویر.
- ۲- بستان (نجفی)، حسین (۱۳۸۳) اسلام و جامعه‌شناسی خانواده. قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
- ۳- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۸۵) فرهنگ متوسط دهخدا. جلد ۱ و ۲. انتشارات دانشگاه تهران. چاپ ۱.
- ۴- رابرتسون، یان (۱۳۷۷) درآمدی بر جامعه. ترجمه حسین بهروان. انتشارات آستان قدس رضوی. چاپ ۱.
- ۵- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۸) آنومی یا آشفتگی اجتماعی. انتشارات سروش.
- ۶- ریتال اتکینوس، ریچارد اس اتلینسون (۱۳۶۸) زمینه روانشناسی. مترجم محمد تقی براهنی. انتشارات رشد. چاپ ۳.
- ۷- ریتز، جورج (۱۳۸۸) نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر. ترجمه محسن ثلاثی.
- ۸- ساروخانی، باقر (۱۳۷۶) طلاق-پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن. انتشارات دانشگاه تهران.
- ۹- سخاوت، جعفر (۱۳۶۴) جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور. چاپ ۱۲.
- ۱۰- گاتمن والچاک (۱۳۶۶) مشاوره طلاق در میانسالی. ترجمه طاهری، گرگان و نوروزی. چاپ اول.
- ۱۱- لوزیک، دانیلین (۱۳۸۳). نگرشی نو در تحلیل مسائل اجتماعی. ترجمه سعید معیدفر. تهران: انتشارات امیر کبیر.
- ۱۲- محزون، علی‌اکبر (۱۳۹۰) روزنامه‌ی رسمی.

۱۳- مساواتی، مجید (.....) آسیب‌شناسی اجتماعی ایران؛ جامعه‌شناسی انحرافات. انتشارات نوبل (تبریز).

۱۴- نوربها، رضا (۱۳۸۵) زمینه حقوق جزای عمومی. انتشارات گنج دانش. چاپ ۱۷.

ب) غیرفارسی

15- Curry, T., Jiobu, R., and Schwirian K. (1997). Sociology for the twenty First Century. Prentice Hall, Upper Saddle River. PP. 267.

16- Conger and Elder. (1900). Linking Economic hardship to material quality in stability. Journal of marriage and the family. 646.

17- Klein, D. M., and James, M. W. (1996). Family theories: and introduction. New York: free press.